

8

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ, ASLINDA NEDİR?

PROF.DR.MUSTAFA TALHA GÖNÜLLÜ

PSİKOLOJİ

Ruh Bilimi.

Bilinçli ve bilinçsiz davranışlar, duygular ve düşünce hallerini inceler.

Psikoloji, sosyal bilim olarak düşünülürken, beyinle de ilgilendiği için doğa bilimi alanında da çalıştığından kapsamı geniş bir bilim dalıdır.

Psikoloji, eski çağlarda hemen her medeniyetin konusu olmuştur. Batı, bu bilimi önceki medeniyetlerde felsefenin içinde geçiyor diye kabul eder. Psikoloji ile ilk başlangıcı 1876 yılındaki Wilhelm Wundt (1832–1920) öncülüğünde Almanya'nın Leipzig Üniversitesi'nde kurulan ilk psikoloji laboratuvarına dayandırılırlar.

Bu başlangıçtan sonra çok sayıda gelişmeler ve katkılar olmuştur. Sigmund Freud (1856–1939) , psikanaliz tekniği ile bunlardan önde bilinenlerden olmuştur.

PSİKOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Psikolojinin gelişmesi sırasında insanın ruhsal durumları ve davranışlarını açıklamak için farklı bir çok düşünceler olmuştur.

Yapısalcılık: Wilhelm Wundt. Psikolojinin konusu insan bilinci ve ögeleridir. Bilinç, kendinde ve çevresinde olanları bilmektir. Bilinci anlamak için içe bakılır. İçe bakış, bir bireyin kendi iç dünyasını tahlil etmesi ya da bir durum karşısında oluşan hislerini ve düşüncelerini belirtir.

İşlevselcilik: William James. John Dewey. Buna göre davranışlar, işlevlerdir. Her davranışın gayesi çevreye uyum sağlamaktır. Düşünme, algılama ve öğrenme süreçlerine önem verir ve açıklamaya çalışır.

Bütüncülük (Gestaltçılık): Max Wertheimer. Algılar ile ilgilenir. İnsanlar, uyarıcıları bütün ve eksiksiz olarak algılamak ister. Buna göre; gerçekte, bütün, parçaların toplamından farklıdır. Duyu organlarına gelen uyarıcılar gruplanır, yorumlanır ve örgütlenir.

PSİKOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Davranışçılık: John Watson, İvan Pavlov, Frederic Skinner ve Edward Thorndike. Gözlenebilen ve ölçülebilen insan davranışları konu edilir. Hiçbir davranış ya da özellik doğuştan gelmez. Davranışlar sonradan eğitim ve çevrenin etkisiyle gelişir. Duygular ve zihinsel süreçler nesnel olmadığından bir konu olamaz. Davranışçılık, deney ve gözlemlere dayanır.

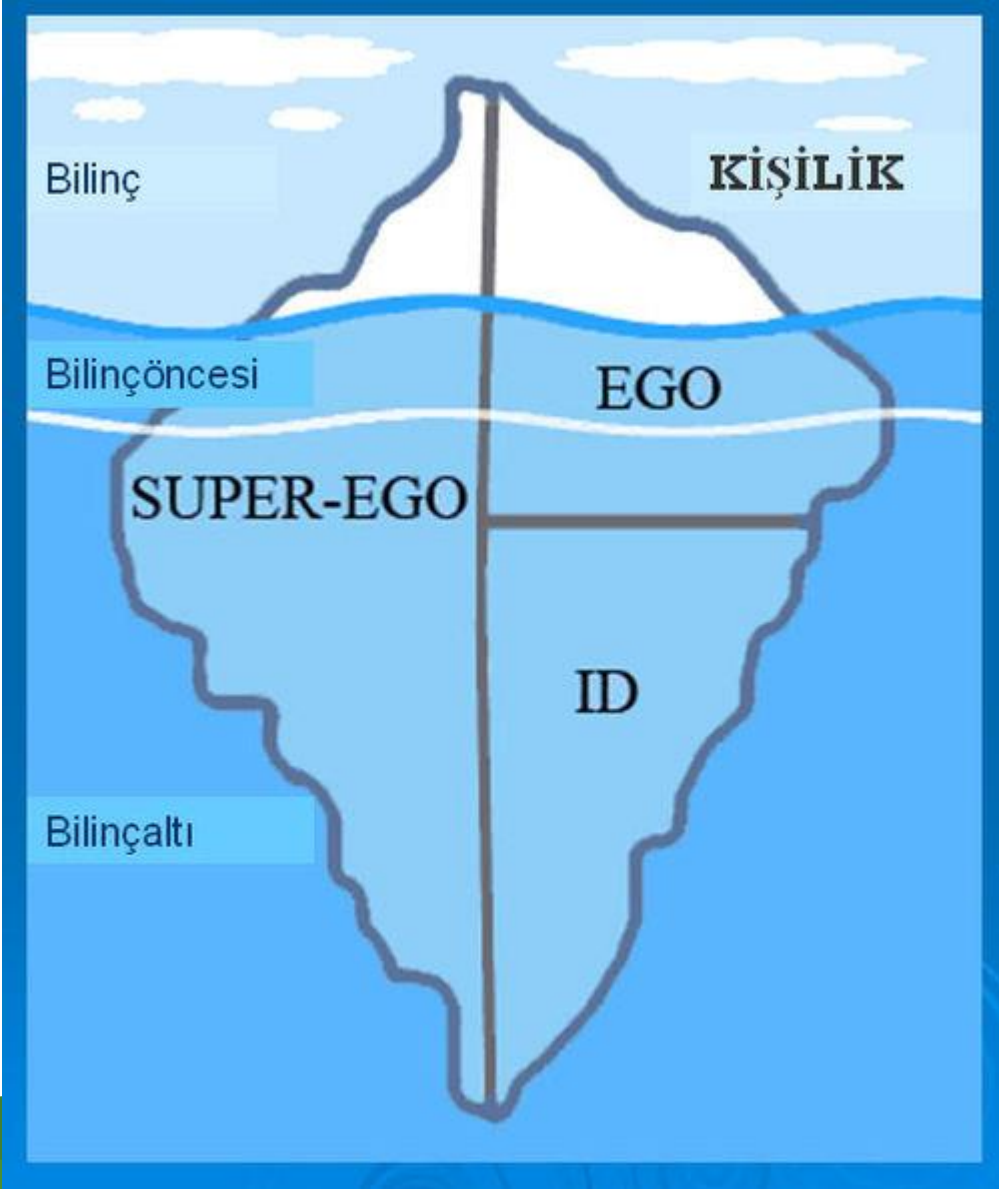
Psikanalitik (Psikodinamik): Sigmund Freud, Alfred Adler ve K. Gustav Jung. Bilinçaltı ve bilinçaltının analizi konusudur. Bilinçaltı, bastırılmış isteklerinden oluşur. Davranışların temelini bu istekler oluşturur ve yönlendirir. Freud, önerdiği psikanalitik çözümlemede çocukluk döneminde bilinçaltına atılan hikayelere çok temel bir yer vermiştir. Freud'a göre kişilik üç bölümden ibarettir.

Alt bilinç (İd): İlkel hırslar ve dürtülerdir. Doyumsuzdur. İçgüdüselidir. Bilinçdışı davranır. Arzu, istek ile hareket eder, haz ve tatmin olma hedeflenir.

Benlik (Ego): Dürtülerle oluşan isteklerin gerçeklik olgusu ile mukayese edilmesini sağlar.

Üst Benlik (Süperego): Kural ve değerler ile insana yön veren bölüm. Buna iç ses, vicdan da denilebilir.

PSİKOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

PSİKOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

İnsancıl (Hümanistik) Bakış: Abraham Maslow ve Karl Rogers. İnsanın değerli oluşu ve yapısının iyilik üzerine kurulu olduğu görüşüne dayanır. Bu görüş, insanı anlamayı hedefler. Davranışların temelinde ihtiyaçlar insanları güdüler ve bunlar davranış ve düşünceleri oluşturur. Kişi kendi doğru bildiği idealini gerçekleştirme amaçlar.

Varoluşçuluk: Rollo May. Yaşama anlam vermek, acıları kabullenmek, yapılan iş ve eylemlerin karşılığını üstlenmek esastır. Hayatı anlamlı ve yaşamaya değer kılmak, kişinin sorumluluğudur. Yaşanılan an önemlidir. İnsan sınırlanmamalıdır.

Bilişselcilik: Jean Piaget. Biliş, zihinsel etkinlik olup, bilme, anlama konularıdır. Bilişsellik kişiseldir. Kişiyeye göre değişir. İnsan davranışlarını ifade etmek için kullanılan bilişsel süreçler, bilgiyi edinme, zihinde düzenleme, hatırlama ve kullanma kabiliyetleri şeklindedir. Deney ve gözlem kullanılır.

Sosyokültürel Bakış: Lev Vygotsky. Sosyal ve kültürel çevrenin kişinin bilişsel gelişimi, davranışları üzerine etkisini ele alır.

PSİKOLOJİ BİLİMİNDE TEMEL ALT ALANLAR

- Deneysel Psikoloji
- Gelişim Psikolojisi
- Kişilik Psikolojisi
- Nöropsikoloji
- Psikometrik Psikoloji
- Sosyal Psikoloji

Sosyal psikoloji: Hem birey hem de toplum incelenir. İnsanların algı, düşünce, duygu, tutum, inanç ve davranışlarının, başka insan ve insanların görünür ve görünmez durum ve etkilerinden nasıl etkilendiğinin incelenmesidir. Kısacası, sosyal etki olarak adlandırılacak olguların etkisini inceler.

Çevre Psikolojisi, Sosyal Psikolojinin ilgilendiği uygulama alanlarından biridir.

PSİKOLOJİNİN UYGULAMA ALANLARI

- Adli Psikoloji
- Çevre Psikolojisi
- Danışmanlık Psikolojisi
- Eğitim Psikolojisi
- Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
- Klinik Psikoloji
- Sağlık Psikolojisi
- Spor Psikolojisi
- Trafik Psikolojisi ...

SOSYAL PSİKOLOJİNİN KONULARI

- uyma,
- ikna,
- güç (iktidar),
- etki,
- itaat,
- önyargı,
- indirgemeci önyargı,
- ayrımcılık,
- pazarlık,
- cinsiyetçilik ve ırkçılık,
- küçük gruplar,
- sosyal kategoriler,
- gruplar arası ilişkiler,
- kalabalık davranışı,
- toplumsal çatışma ve uyum,
- stres,
- fiziksel çevre,
- karar alma,
- jüri,
- liderlik,
- iletişim,
- dil,
- konuşma,
- tutum,
- öz-sunum,
- kimlik,
- benlik,
- kültür,
- din
- duygu,
- çekicilik,
- arkadaşlık,
- aile,
- sevgi,
- aşk,
- cinsellik,
- şiddet,
- saldırganlık,
- özgecilik ve toplum yanlısı davranışlar (toplum tarafından olumlu karşılanan edimler)

SOSYAL PSİKOLOJİ İLE İLGİLİ BİLİM ALANLARI

Sosyal psikoloji, farklı bilim alanların kesiştiği disiplinler arası bir bilim alanıdır.

Kesiştiği bilim alanları:

- Toplum dilbilimi (Dil-İletişim)
- Ekonomi
- Sosyoloji
- Bilişsel (zihinsel) psikoloji
- Sosyal antropoloji
- Bireysel psikoloji

DAVRANIŞ BİLİMLERİNİ OLUŞTURAN BİLİMLER

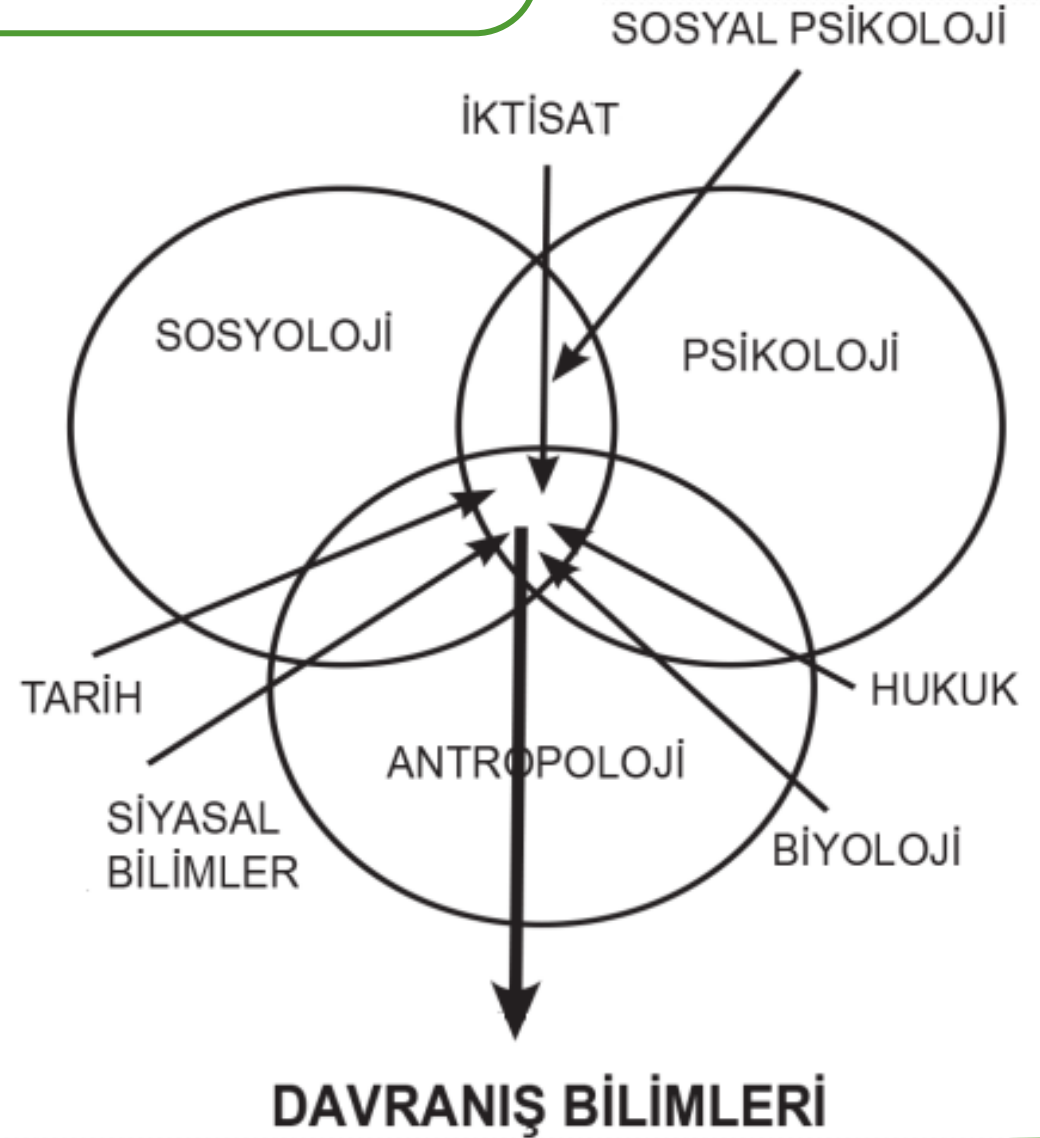
Davranış bilimlerini oluşturan **temel bilim dalları** olarak şunlar kabul edilir:

- Sosyoloji,
- Psikoloji,
- Antropoloji ve
- Sosyal Psikoloji**

Davranış bilimlerinin oluşmasını sağlayan ve sosyal olayları yorumlamaya yardımcı bilimler ise şunlardır:

- Tarih**
- İktisat**
- Hukuk**
- Siyasal Bilimler**

DAVRANIŞ BİLİMLERİNİ OLUŞTURAN BİLİMLER

ANORMAL DAVRANIŞ

Anormal davranış, kişinin oluşturduğu hareket öncesi yaşadığı olay ve duruma bağlıdır. Olay ve durumlara karşı kişilerin tepkileri farklı olabilmektedir.

Anormal davranış, genel olarak ruhsal sorunları açıklamak için yapılan bir tanımdır. Kültürlere ve ortamlara göre anormal davranış kavramları değişebildiğinden; anormal davranış, içinde bulunulan topluluk ve kültürün bilindik kural, anlayış ve beklentilerine uymayan, her zaman değil bazen gözüken, kişiyi çevresine karşı kendini kötü hissettiren hareketleridir.

Olaylar karşısında etkilenme farklı olduğu gibi kişinin kendi davranışlarından etkilenmesi de farklılık göstermektedir.

Normal olarak kabul edilen davranışlar ise; kişi çevredeki gerçekleri iyi kavramışsa, kendi kendini denetlemeye istekliyse, kendini değerli, çevresini de değerli görüp çevresiyle barışıkça, olumlu karşılanan iş ve eylemleri üretme yeteneği kazanmış ve üretmeye devam ediyorsa belirir ve görülür.

KALITIM MI? ÇEVRE Mİ?

Soruyu daha geniş soralım:

"İnsan davranışlarının ne kadarı kalıtımsal, ne kadarı çevre etkisinin sonucudur?"

Bunlara cevaba geçmezden önce davranışları tarif etmeliyiz:

Davranış: İnsanın karşı karşıya bulunduğu olay sırasında gerek içinde oluşan duygu ve düşünceleri gerekse de içindeki duygu ve düşüncelerin tetikleyip dışarıya yansıttığı hareketlerinden oluşur.

İnsanoğlu, ta başından beri kişi davranışının temelini ifade ederken hem kalıtımsal ve hem de çevrenin etkisini bilmektedir. Davranışlara çevrenin etkileri önceleri sadece aile içinde bilgi aktarımı sayesinde olduğunu belirtebiliriz. Giderek topluluk hayatına başlanıldıkça da çevrenin etkisini kabul edip eğitimin kurumsallaştırılmasına başlandığını tahmin etmek güç değildir.

Bilimi sadece kendine, kendilerine ait kılmaya çalışan ve fark ettirmeden bilimin sınırlanmasını yapmak ve yönetimini denetleyebilmek için bu konularda oluşturulan ortam tüm cevapları vermede %100 yetkin değildir.

KALITIM MI? ÇEVRE Mİ?

Kişinin aileden taşıdığı davranışları derken dahi çok tartışılacak durum vardır. İnsanlar kendi biyolojilerini seçmemektedir. Aynı ailede farklı biyolojik durumlar da olabilmektedir. "Beş parmağın beşi bir değil!".

Doğuştan gelen, getirilen farklılıklar zamanla yaşanan olaylarla da (kazalar, serüvenler, tecrübeler vs.) daha da farklı olmaktadır.

Ailelerin çevreleri yani buldukları sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıklar da kişilerin farklılaşmasında önemli etki sahibidir.

Kişinin gerek eğitim ve gerekse iş ve gerekse yaşadığı toplum gibi çevreleri de kişinin davranışları üzerinde etki yapmaktadır.

Kişi üzerinde yaşadığı fiziksel çevre de davranış farklılaşmasına etkimektedir.

Sorunun cevabında, her kişinin yaşama başlamadan ve başladıktan sonraki hikayesi ile ayrı özel bir olgunun sonucu olarak davranışlarında tahmin edilecek davranışları olacağını söyleyebiliriz.

TARTIŞMA!

Temiz bir ortam mı yoksa kirli bir ortam mı daha fazla kirletilir?

Bu soru için deney yapsak, yani iki tezat (temiz ve kirli) mikro alanı gözlesek ne sonuç alırız?

Kabul: Alanlar aynı büyüklükte ve hemen hemen aynı sayıda insan yoğunluğunda olsun. Her iki alan için aynı süre beklensin. Temiz olan alanda uyarıcı levhalar, ikazlar bulunsun.

Bunun için önceden kirlenmiş bir alanın temizlenip, ikaz levhaları konulduktan sonraki kirlenme hızı da denenebilir.

Şimdi yorumlayalım...

BAZI NOTLAR

- İnsan haz duymak ve tatmin olmak/doymak ister. Ama hiçbir zaman ne hazda sona erişir ne de doyar.
- Tüketimi isteyenler çevre ile ilgili eğitimsizliği (self control) istemezler.
- İnsan kendini özgür hissettiğinde, daha rahat/daha serbest olur ve daha dikkatsiz davranır.
- İnsanların (bazıları) tutarsızlıkları çok zorlanmış şartlarda daha da artabilmektedir. Otoriteye uyma durumları daha da azalmaktadır. Baskıyı ve zorlanmış şartları kabul etmeme durumu.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisi, Sosyal Psikoloji bilim alanı içinden doğmuş bir alt alandır. Çevre Psikolojisi, insan ile yaşadığı fiziksel ortamları arasındaki etkileşimlerinin incelenmesidir. Söz konusu ortam, doğal veya yapay ortam olabilir. Ortam, yaşanan mekânsal çevre olması yanında, kişinin de yaşadığı sosyal çevreyi de ifade eder. Etkileşimlere dair incelemelerde ortam ve insanın karşılıklı değişim ve dönüşümleri söz konusudur. Sonuçta elde edilen bulgular ile insanın daha fazla benimseyeceği hale dönüştürülmesi hedeflenir.

Çevre Psikolojisi, disiplinler arası bir bilim alanı özelliğindedir. **Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Sosyoloji, Antropoloji, Ekoloji ve Psikoloji** disiplinlerinin katkıları ile hazırlanan kavram, teori ve yöntemler, insanın özel beklentisine hitap edecek şekilde kullanılması söz konusudur.

DENEY VE GÖZLEM

- Deney

Kontrol edilebilir şartlar altında doğal bir olayın veya bilinmeyen bir gerçeğin açıklamasında kullanılacak ölçme işlemlerinin yapılması

- Gözlem:

Veri ve bilgi toplama metodlarından biridir. Araştırma konusu olan kişiler, birimler, nesnelere ve olaylar hakkındaki bilgiler, hiçbir müdahalede bulunmadan, sadece gözlem yapmak suretiyle toplanır.

Gözlemci kişiler tarafından yapılabilir veya araştırılan konuyla ilgili bilgilerin alınmasında ve kaydedilmesinde yardımcı araçlardan faydalanılabilir. Gözleme konu olacak hususların kesin ve açık şekilde belirlenmesi (kimlerin ve nelerinin, hangi özelliklerinin gözlenip kaydedileceğinin tesbiti), gözlem formlarının kayıtların kolayca ve hatasız yapılmasına imkan verecek şekilde açık ve basit olması, gözlemcilerin yorum ve değerlendirme yapmaması lazımdır.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisi alanının tanınmasının başlangıcı ancak 40 yıl öncesine gider. Yakın zamana kadar, Çevre değişkeni, Psikoloji’de ele alınmamıştı. Yaklaşım olarak, Psikoloji bilimi araştırmalarında, Çevre, kontrol altında tutulması gereken durgun ve edilgen bir arka plan olarak düşünülmüştür. Bu durum, insan davranışını sadece gözlem ve ölçüm ile takip eden pozitivist bir bilim olduğu iddiasında olan Psikoloji’nin bu iddiası nedeniyle oluşmuştur.

Artan şehirleşme ve yapısal yatırımların insanlar bakımından bilimsel olarak değerlendirilmemesi, Çevre ve İnsan ilişkisi boyutunun atlanması gibi önemli bir eksiklik ve kusur bu yaklaşım nedeniyle olmuştur. 1960’lardan sonra Çevre’nin kendini çok önemle öne çıkarması, psikolojideki durumların yalnız bilindik yollarla açıklanamayacağı, yani, insanın yalnız laboratuvar ortamında soyutlanmış olarak araştırılamayacağı, daha geniş bir çevre, mekan ve ortam değişkeni halinde değerlendirilmesi gerekliliği bir gerçek olarak kabul edildi.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisi, 1970'lerden beri Çevrecilik akımı ile beraber ayrı alan olarak gelişmeye başlamıştır.

1980 yılında **Çevre Psikolojisi Dergisi** ([Journal of Environmental Psychology](#)), yayınlanmaya başladı.

Dergi, insanlar ve çevreleri arasındaki etkileşimler ve karşılıklı ilişkilerin bilimsel çalışmasına ilgi duyan çok çeşitli disiplinlerden bireylere hizmet veren (inşa edilmiş, sosyal, doğal ve sanal ortamlar, doğanın ve doğal kaynakların kullanımı ve kötüye kullanılması ve sürdürülebilirlikle ilgili davranışlar dahil), alanında önde gelen bir dergi olmuştur.

1987'de Bechtel ve Churchman editörlüğünde Çevre Psikolojisi'nin El Kitabı (Handbook of Environmental Psychology) yayınlandı.

Bunların akabinde alanda araştırmalar ve yayınlar artmaya başlamıştır.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisi Dergisi ([Journal of Environmental Psychology](#))'nin araştırma alanları:

- İnsanların ve doğanın psikolojik ve davranışsal yönleri
- Bilişsel haritalama, uzamsal biliş ve yol bulma
- İnsan eylemlerinin ekolojik sonuçları
- Yer, yer bağlılığı ve yer kimliği teorileri
- Çevresel riskler ve tehlikeler: algı, davranış ve yönetim
- Binaların ve doğal peyzajların algılanması ve değerlendirilmesi
- Fiziksel ve doğal ortamların insan bilişi ve sağlığı üzerindeki etkileri
- Çevre yanlısı davranış, normlar, tutumlar ve kişilik teorileri
- Sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği psikolojisi
- Kaynak yönetiminin ve krizlerin psikolojik yönleri
- Alanın sosyal kullanımı: kalabalık, mahremiyet, bölgecilik, kişisel alan
- İşyerlerinin, okulların, konutların, kamu binalarının ve kamusal alanların fiziksel yönlerinin tasarımı ve bunlarla ilgili deneyimler

PSİKOLOJİ VE ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisi, doğal olarak ilk bakışta Psikolojiden ayırt edilemez gibi görünmekle beraber, Çevre Psikolojisi'ni, Psikoloji'den farklı kılan aşağıdaki ilkeler esasında araştırmalar yapmasıdır:

- ◆ Yapay çevreyi doğal çevrenin bekçiliğini yaparak geliştirmek.
- ◆ Araştırmalar günlük yaşam ortamları ve ona çok yakın ortamlarda gerçekleştirilir.
- ◆ Kişi ve ortamı bütün bir birim olarak görür.
- ◆ Bireyin çevre ile aktif bir varlık olarak uğraşıp ortamı biçimlendirdiğini kabul eder.
- ◆ Sıklıkla diğer disiplinlerle bağlantılı olarak işlev yapar.
- ◆ Çevre Psikolojisi'nin tarihsel kökleri belki Genel Psikoloji kadar eskiye götürülebilir. Ancak Psikoloji'nin merkezi çalışmalarında pek yer almamıştır.
- ◆ Çevre Psikolojisi'nin temel ilgi alanı olan Günlük Fiziksel Çevre, Genel Psikoloji'de çok ender olarak dikkate alınmıştır.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ

Çevre Psikolojisinde ele alınan en önemli konular;

- Yapılandırılmış çevrenin daha iyi planlaması, geliştirilmesi,
- Çevresel kaynakların yönetimi, enerji koruma,
- Doğal kaynakların yeniden değerlendirilip, işlenmesi.

Bu yönleri ile, Çevre Psikolojisi'nin, önümüzdeki yakın gelecekte gelişmesi zaruri görülen

"Sürdürülebilirlik Bilimi" 'nin önemli bir araç ve aleti olması beklenir.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

- Uyarıcı Kuramları (Stimulation Theories)
- Kontrol Kuramları (Control Theories)
- Davranış Ortamları Kuramı (Behavior Settings Theory)
- Entegral Kuramları (Integral Theories)
- İşlevsel Yaklaşım (The Operant Approach)
- Çevre Merkezli Yaklaşımlar (Environment Centered Approaches)

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

▪ Uyarıcı Kuramları (Stimulation Theories)

Uyarıcı kuramlar, fiziksel çevreyi sağlığımız için önemli duyuşal bilgileri temin eden bir kaynak olarak görürler. Uyarılar olarak; ışık, renk, ses, gürültü, sıcaklık, soğukluk gibi fiziki uyarılar olduğu gibi binalar, yollar, dış ortamlar ve diğer insanlar gibi yapısal uyarılar da olabilir. Çevre Psikolojisinde uyarılar yapay laboratuvar uyarıları şeklinde değil gerçek dünyadan olgulardır.

Çevresel uyarılar iki önemli boyutta farklılaşabilir:

Miktar olarak; uyarılar farklı şiddette, sürede, sıklıkta ve sayıda olabilir.

Anlam olarak; her bireyin gelen uyarıları algısı ve yorumlaması farklıdır.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

- Kontrol Kuramları (Control Theories)

Söz konusu edilen Çevre ve ortamlarda kişiye gelen uyarıların tür ve miktarı biliniyor ve yönetilebiliyor ise kişi kendini daha iyi hisseder.

Kişisel kontrol kuramları, kişinin uyarıların üzerinden kontrol sağlamasının etkisini inceler.

Uyarıların kontrolde eksiklik hissedildiğinde, kişinin, güvende olmamaya dayalı psikolojik reaksiyonları ve bu durumun devamlı olmaya yönelmesi ile umutsuzluk, çaresizlik sergileyeceği belirtilmektedir.

Gün içi yaşamda, kişiler, alanlardaki tedirginliğini aşmak için uyarıların kontrolünü kişisel alan tanımlamasına sevk ederek başarır ve tatmin olur.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

▪ Davranış Ortamları Kuramı (Behavior Settings Theory)

Bu kavram Barker'in Ekolojik Psikoloji'si kitabı ile başlamıştır. Birçok yerde görebileceğimiz, program olarak adlandırılan tanımlanmış davranış örüntüleri şeklindedir.

Sınıfta, bankada, berberde, futbol oyununda, markette vb. bilinen, tekrarlanan etkinlikler, roller...

Bu kuramlar öncekilere kıyasla psikolojik süreçlere ve katılımcıların bireysel farklılıklarına dayanmaz.

Eylemlerin değişkenliği yerine daha çok düzeni ve birlikte bulunuşu ile ilgilenirler.

Bu kuramlar, ortamın insanla aşırı yüklü olması veya ortamda çok az insan bulunmasının insan üzerindeki etkilerini araştırırlar.

Allan Wicker, Davranış Ortamları kavramını günümüze taşıyarak, bu ortamların statik birimler olmadığını, onların da doğup, uyum sağlayıp, mücadele edip, öldüğünü ifade etmiştir.

EKOLOJİK PSİKOLOJİ

Ekolojik psikoloji , işlevsellik dışı bir yaklaşımdan algı-eylemin bilimsel çalışmasıdır. Ekolojik psikoloji, Roger Barker ve James J. Gibson'ın yazılarının çoğunu takip eden bir psikoloji okuludur . Ekolojik Psikoloji alanında olanlar, bilişsel psikoloji tarafından ortaya konan ana akım algı açıklamalarını reddederler. Ekolojik psikoloji birkaç alt kategoriye, algıya, eyleme ve dinamik sistemlere ayrılabilir. Bu alandaki pek çok kişi, **algı ve eylemin ayrılmaz olduğunu** belirterek, algı ve eylem ayrımını reddetmiştir. Bu algılar, bir bireyin çevreyle ilgili duygusal deneyimleriyle ilgilenme ve bunları düşünme ve işleme yeteneği ile şekillenir. Bu duygusal bağlılık kapasitesi, eyleme, kolektif işlemeye, sosyal sermayeye ve çevre dostu davranışlara yol açar.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

▪ Entegral Teorileri (Integral Theories)

Bunu çalışan bilim insanları, günlük insan-çevre ilişkilerinin tüm karmaşıklığını yakalayacak bir model aramışlardır. Isidor Chein, 1954 de, coğrafi-davranışsal çevreyi (geo-behavioral environment) tanımlarken belki de ilk belirgin çevre psikolojisini önermişti. O dönemde henüz çevre psikolojisi disiplin olarak yoktu.

Chein'in Entegral Teorisi beş ana unsurdan oluşmuştur:

1. Kışkırtıcılar; Belirli bir davranışın ortaya çıkmasını tetikleyen çevresel uyaranlar,
2. Hedef nesnelere veya zararlılar; Gereksinimi sağlayan veya acı ve hoşnutsuzluk veren durumlar,
3. Destekler ve sınırlamalar; Fiziksel ortamın yardımcı olan yönleri (ışık, sıralar, yollar vb.) ve sınırlamalar (kilitler, parmaklıklar, tehlikeler vb.)
4. Yönlendirmeler; Çevrenin bize ne yapmamız gerektiğini, nereye gitmemiz gerektiğini söyleyen özellikleri,
5. Global Çevre; Bir çevrenin genellenebilecek özellikleri (sınıf gürültülüdür, trafik tehlikelidir, kampus ağaçlık ve yokuştur vb.)

Bir çevre bu beş boyutta anlaşılabilir olduğunda oradaki insanların davranışını anlama da daha kolay olacaktır.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

- İşlevsel Yaklaşım (The Operant Approach)

Bu yaklaşım Skinner'ın kurallarına dayanır.

Hedef, bir çevresel sorunu etkileyen bireysel bir davranışı değiştirmek ve dönüştürmektir.

Problemleri tanımlanır ve pozitif pekiştiricilerle olumlu davranış geliştirilir.

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ KURAMLARI

▪ Çevre Merkezli Yaklaşımlar (Environment Centered Approaches)

Bu yaklaşım, diğerlerine göre en yeni olandır.

İnsanı ihmal etmeden çevrenin kalitesine özel bir ilgi göstermeyi esas alırlar. Çevrenin yalnız araçsal veya ruhsal üst düzey anlamını karşılaştırır. İnsanın içinde yaşadığı çevreyi, insan değerlerinin geliştirildiği veya üretkenliğinin arttırıldığı yüksek insan hedeflerini destekleyen bir araç olarak görür.

Yeşil Psikoloji (Green Psychology); Doğal çevreyi koruyup saklayan, onu geliştirmeye yardımcı olan bir yaklaşımdır.

Ekopsikoloji; Bazı psikologlar bizim yeryüzü ile ilişkimizi son zamanlarda çok acı veren sempatik, mistik bir bağ olarak görürler. Bunların çoğu bu bağı ekolojik bilinçsizlik, inkar, bağımlılık veya zihinsel sağlık olarak düşünen klinik psikologlardır.

8. Dersin sonu...